

tionis autem vocabulum hoc sensu solere accipi satis liquet ex illo (1): «Filia Babylonis misera, beatus qui retribuet tibi retributionem, quam retribuisti nobis».

Porro quod dicit: CONVERTET SUPER CAPUT TUUM, qua id dicat Hebraici proprietate sermonis sileri non debet. Et enim ea sermonis figura Hebrei significant ingentis supplicii quoddam genus. Nam quoniam caput in corpore et supremum locum obtinet, et est cunctis conspicuum; ideo cum dicunt poenam in alicujus caput converti, significant magnum id esse et cunctis notum supplicium, et ob id valde ignominiosum, atque praeterea cum maximorum atque charissimorum bonorum amissione, aut certe detimento conjunctum. Ex quo etiam fit, ut in sacris litteris, cum de poena improborum atque impiorum agitur, in eo ista oratio usurpetur, ut appareat in illo (2): «Convertetur dolor ejus in caput ejus, et in verticem ipsius iniquitas ejus descendet». Et in illo (3): «In capite impiorum conquassatio». Et certe divina justitia merito comparatum est, ut improbi et scelerati et in bonos viros injurii pro iis, quae occulte et per fraudem contra justos moliuntur, palam ipsi, et aperte puniantur, ut pro levibus bonis, quibus studio nocendi elati, bonos spoliant, amittant ipsi bona maxima. Qua de re pereleganter, eteadem capitellis servata metaphora, in Genesi dictum est ad serpentem (4). «Tu insidiaberis calcaneo ejus, et ipse conteret caput tuum». Nam quod de serpente dicitur id ad universa ejus membra pertinere intelligitur: insidiantur enim impii pii, et occulte illis nocere student, et in pedem, id est, in res infimas, hoc est, in terrena, et caduca bona impetum faciunt. At pro eo ipsi plagam accipiunt manifestam in capite, id est, magnas ipsis res, et bona praestantissima amittunt. Addit porro:

(1) Psal. cxxxvi. (2) Psal. vii. (3) Jer. xxx. (4) Gene. iii.

9.—Sicut bibistis super montem sanctum meum, bibent omnes gentes jugiter.

Nonnulli latini codices, bibisti, et graecorum interpretum versio similiter: sed bibistis legunt numero multitudinis Hebraea et Chaldaea et plura Latina exemplaria. Montem autem sanctum vocat, si de veris Idumaeis ista intelligi volumnus, urbem Hierusalem, quod in ea mons esset Moria, cuius in vertice montis situm erat sanctissimum Dei templum. Sin autem ea intelligimus, ut intelligi certe debent, de figurate Idumaeis, mons Dei sanctus, hominum fidelium Ecclesiam, cui se semper conventus impiorum opponunt significat. Porro bibere in sacris litteris in utramque partem accipitur. Interdum laetari significat, quoniam laetitia convivii comes est, quo in sensu Esaias scribit (1): «Servi mei comedent, vos esurietis...» «servi mei bibent...» hoc est, laetabuntur, et vos sitietis, id est, tristitia et moerore afficiemini. Interdum contra significat malum ebibere, atque sustinere gravissimum, ut in quarto, et septuagesimo psalmo (2). «Hunc humiliat, et hunc exaltat: quia calix in manu Domini vini meri plenus mixto. Et inclinavit ex hoc in hoc. Verumtamen faex ejus non est exinanita: bibent omnes peccatores terrae. Vocab ergo sic explicata vi, quod ad sententiam orationis attinet, sciri debet, non convenire in eamdem sententiam omnes, sed alios aliam, itaque tres omnino diversas expositiones inducere. Quidam enim bibendi, verbum quod bis in ista oratione ponitur, in utraque orationis parte, pro laetari accipi volunt: itaque dicunt. Sicut vos o Idumaei bibistis super montem sanctum meum, id est, ut laetati estis de meorum interitu, sic omnes gentes bibent, hec est, laetabuntur jugiter, vos cum devastari atque postrema clade affici viderint, ut

(1) Esai. LXV. (2) Psal. LXXIV.

sunt certe visuri. Sic Hieronymus, interlinearis glossa, aliique inferioris notae scriptores, ut Vatablus, Dionysius, Lyranus. Sed id aperte refellit quod sequitur:

BIBENT ENIM, inquit, ET ABSORBEBUNT, ET ERUNT QUASI NON SINT, quod dici constat, propter moerores et calamitates quas haurient. Quare alii id verbum utrobique pro moerore animi et pro suppicio poni contendunt, et ab Iudaeis ad Judaeos, hoc est, ab impiis ad pios sermonem suum convertisse Abdiam volunt, hoc modo: Sicut vos, o pii, qui meo in monte, atque Ecclesia versamini multa acerba ebibistis, vobis ea propinantibus impiis; eodem et ipsi modo bibent, hoc est, haurient, atque perferent acerbissima mala, eaque perferent jugiter, jugiter inquam, quoniam quae vobis mala intulerunt illi, brevi finita sunt; quae vero illos oppriment, gravia et perpetua erunt. Cui simile est quod in Apocalypsi adversus Babylonem scribitur (1): «Reddite illi sicut reddidit vobis, et duplicate duplia secundum opera ejus, in poculo quo miscuit, vobis miscite illi duplum». Sic Rupertus Abbas, et inferioris notae alii scriptores, cum quo et illud consonat quod Jeremias scribit (2). Si quibus non erat judicium ut biberent calicem biberunt, id est, si qui amici Dei sunt poenas subeunt, tu quasi innocens reliqueris? non eris innocens, sed bibens, bibes. Alii id verbum non eodem modo utrobique poni censem, sed prius laetari esse, posterius cruciari atque moerer. Sicut bibistis, inquiunt, o gentes, id est, sicut gaudio exiliuistis super montem sanctum meum, quando eum ferro atque igne excidistis, sic, id est, proportione illatae a vobis injuriae, bibent, id est, bibetis (mutat enim personam, pro consuetudine vatum). Itaque bibetis, hoc est, poenas dabitis vos quicumque qualesvecumque fueritis. Quale et illud est, quod in Apocalypsi Joannes dicit de eisdem (3): «Quantum glorificavit se..., tantum date illi tormentum et

(1) Apoc. xviii. (2) Jerem. xxv. (3) Apoc. xviii.

luctum». Quam ad sententiam Chaldaeus Paraphrastes suam direxit interpretationem, sic vertens. Quoniam quemadmodum laetitiam coepistis de subversione montis sanctitatis meae, sic bibent omnes populi calicem ultiōnis suaē, jugiter bibent, certe et absorbebuntur, et erunt ac si non fuissent. Quae mihi interpretatio probatur. In qua nemini novum videatur idem verbum uno in versu bis positum, alias alia in significatione accipi. Est enim id divinarum litterarum usu receptum, quod vel adnominatione fit, vel ex ambiguo, vel quomodocumque figurate: idque ex his quae subjiciam liquere potest exemplis. In Jeremia (1): «Virgam vigilantem ego video...» «bene vidisti...» «vigilabo ego super verbo meo». Vigilandi namque verbum primo positum virgam significat ex amygdalo; posterius vero, proprie, et litterate accipi debet: lusit enim vates verbo, vocis notacionem sequutus. Amygdali enim nomen Hebraeis a vigilando deducitur. Joannes in quarto (2): «Omnis qui bibet ex hac aqua sitiet iterum, qui autem biberit ex aqua quam ego daboei, non sitiet in aeternum». Primo enim aquae nomen ponitur proprie, secundo translate. Idem in eodem, Jesum rogatum ut cibum caperet, sic respondisse scribit: «Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis» cibique nomen alio, quam quomodo rogatus Christus fuerat, accepit. Et inibi, idem etiam ex Christi persona: «Nonne vos dicitis, quod adhuc quatuor menses sunt et messis venit? Ecce dico vobis levate oculos vestros, et videte regiones, quia aliae sunt ad messem». In quo quis non videt messis Christum lusisse vocabulo? Idem Joannes in sexto (3). Panis nomen intra eundem versum nunc translate ponit, nunc proprie. Et manducandi verbo similiter alio atque alio modo utitur. Christus praeterea apud Mattheum perspicue (4): «Dimitte, inquit, mortuos sepelire mortuos suos». Sic ergo nos ter ad majorem rei asseverationem subjicit in eandem

(1) Jerem. i. (2) Joan. iv. (3) Joan. vi. (4) Matth. viii.

sententiam: BIBENT, ET ABSORBEBUNT, ET ERUNT QUASI NON SINT, aut, ut in Hebreo dicitur. QUASI NON FUERINT. Ex quo magis perspicitur hic agi de figurate Idumaeis. Agitur enim cum omnibus gentibus et postremum mundi atque illarum excidium describitur. Absorbebunt, inquit, id est, eibent, penitus calicem irae Dei, et erunt quasi non sint: talis enim impiorum hominum futuros est fortunarum atque vitae exitus. Nam sempiterno conclusi carcere, hactenus vivent, ut in felices se esse, atque miseros sentire possint, hoc est, erunt perinde, ac si non essent. Sequitur:

10.—Et in monte Sion erit salvatio et erit sanctus, et possidebit domus Jacob eos qui se possederunt, et erit domus Jacob ignis, et domus Joseph flamma, et domus Esau stipula, et succendentur in eis et devorabunt eos et non erunt reliquiae domus Esau, quia Dominus loquutus est.

Divus Hieronymus, et qui Hieronymum sequuti hanc Abdiae vaticinationem de veris, vel Idumaeis, vel Judaeis intelligunt, hac ejus parte Judaeorum e Babylonia redditum praedici volunt, quando Cyrus permisit illis, ut, reversi in Judaeam, eversas Hierosolymas et templum solo aequatum extruerent. Itaque exponunt: **ET IN MONTE SION ERIT SALVATIO**, id est, urbs Hierosolymorum, quae Sionis arce atque monte potissimum continetur, ad pristinum suum statum atque decus redibit, Judaeique in ea tranquillam degent, atque felicem vitam salvi atque incolumes. **ET ERIT SANCTUS**, id est, templum Dei sanctum iterum in ea extruetur: **ET POSSIDEBIT DOMUS JACOB EOS QUI SE POSSEDERUNT**, id est. Non solum Judaei restituentur in locum suum, sed et eos qui se oppresserunt ipsi oppriment. Quod Machabaeorum tempore, ut illi dicunt, evenit. Idumaeos enim primum Judas Machabaeus armis fregit, deinde Hyrcanus, et ipse Asmoneus, ita edomuit, ut sacrificare Deo Judaico ritu coegerit, ut Josephus scribit. Haec illi qui

ferri quidem utecumque possent, si qua modestia hoc litteris mandavit Hieronymus, simili ipsi modo litteris prodissent timide et cunctabunde, ac suae isti sententiae diffidentes: nunc autem suarum rerum, ut appareat, inducti studio amoreque, rem falsam ita asserunt confidenter, ut ferendi non sint. Primum enim, quamquam judicium istorum in hac re interdum desidero, tamen non tam offendor quod inconsiderati sint; esse enim cuique ut lubet suo periculo licet, quam indignor usque eo illos Christi causae si minus adversari, parum certe favere velle, ut quas hostes nostri ad Christi tempora pertinere vaticinationes fatentur, eas ipsi alio referant, et removeant a Christo. Itaque parum abest quin exclamem, ioh indignum facinus! Nam est facinus certe indignissimum homines in Ecclesiae gremio nutritos, quorum praecipuum studium deberet esse, quacumque pataret aditus in arcanae sacrarum litterarum loca ingredi, Christumque inde elicere et in lucem proferre, non solum qua datur nolle ingredi, sed quod in ipsis est sepire id atque obstruere. Et certe hoc Salomon hoc David, kimhi, commentatores Hebraei, hoc Jonathas Paraphrastes, hoc ipsemet Hebraeus Doctor, quem consulebat et quem hoc in loco laudat Hieronymus, nisi de Christo interpretetur, recte interpretari posse constantissime negant. Sed abeamus ab hostibus: nostri quid obsecro? sive illi veteres, qui heroicis temporibus Ecclesiae vixerunt, sive iis, qui aetate nostra, aut avorum nostrorum scriptis floruerunt, Lyranus, Vatablus, Montanus, nonne omnes Christum, in his scriptis proprie contineri cognoscunt? At opponitur nobis Hieronymus. At Hieronymus, si, qui ejus auctoritate abutuntur, attente ejus scripta legerunt, timide et diffidenter id asserit. Sed opponunt Hieronymum. At uni Hieronymos contra opponimus Augustinum, Theodoretum, Abbatem Rupertum, Dionysium, innumeros alios, tot ut luminibus circunfusus, non admodum nobis obstet Hieronymus. Quamquam quid necesse est probationibus uti artificiosis,